

Clasarea cărților în patrimoniul cultural național - o 'radiografie' a bibliotecilor românești

Dr. Elena Chiaburu,
Biblioteca Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor
din cadrul Univ. „Al. I. Cuza”, Iași

„Patrimoniul cultural național cuprinde ansamblul bunurilor identificate ca atare, indiferent de regimul de proprietate asupra acestora, care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor aflate în continuă evoluție; cuprinde toate elementele rezultate din interacțiunea, de-a lungul timpului, între factorii umani și cei naturali. <...> Prin protejarea patrimoniului cultural național mobil se înțelege ansamblul de măsuri având caracter științific, juridic, administrativ, financiar, fiscal și tehnic menite să asigure identificarea, cercetarea, inventarierea, clasarea, conservarea, asigurarea securității, întreținerea, prepararea, restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural național mobil, în vederea asigurării accesului democratic la cultură și a transmiterii acestui patrimoniu generațiilor viitoare. Protejarea patrimoniului cultural național mobil este realizată prin intermediul autorităților administrației publice, al unor instituții specializate, cum sunt muzeele, colecțiile publice, casele memoriale, arhivele și bibliotecile, al cultelor religioase și instituțiilor ecleziastice, precum și al organizațiilor neguvernamentale cu activitate în domeniu”¹.

Din punctul de vedere care ne interesează aici, manuscrisele, incunabilele, cărțile rare, vechi și cu valoare bibliofilă intră în patrimoniul cultural național mobil, în categoria bunuri arheologice și istorico-documentare. În funcție de importanța sau de semnificația lor istorică, documentară, artistică, științifică și tehnică, literară, bibliofilă, de vechimea, unicitatea sau raritatea lor, acestea pot fi incluse în tezaurul patrimoniului cultural național mobil, care este alcătuit din bunuri culturale de valoare excepțională pentru umanitate, sau în fondul patrimoniului cultural național mobil, alcătuit din bunuri culturale cu valoare deosebită pentru România².

Procedura de stabilire a acelor bunuri culturale mobile care fac parte din categoriile juridice ale patrimoniului cultural național mobil, tezaur și fond se numește clasare, se desfășoară, în principal, în conformitate cu *Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil – republicată și Hotărârea Guvernului României nr. 886 / 2008 pentru aprobarea Normelor de clasare a bunurilor culturale mobile*, fiind obligatorie pentru toate instituțiile publice care dețin astfel de bunuri.

Potrivit prevederilor acestor acte normative, evidența patrimoniului cultural se realizează pe mai multe niveluri, fiind rezultatul colaborării mai multor instituții:

- la nivel instituțional - bibliotecile au obligația să întocmească evidența bunurilor culturale din colecțiile lor (cf. art. 13 alin. 1 din *Legea nr. 182/2000*).
- la nivel teritorial - Direcțiile Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național (DJPCCP) au obligația să întocmească evidența bunurilor culturale susceptibile de clasare aflate la deținătorii din teritoriul lor de competență (art. 55 alin. 3 din *Legea nr. 182/2000*). Din acest punct de vedere, Bibliotecile județene sînt obligate să colaboreze cu DJPCCP pentru a derula operațiunea de clasare a cărților aflate în colecțiile lor.
- la nivel național - CIMEC - Institutul de Național al Patrimoniului (fost Institutul de Memorie Culturală) centralizează evidența tuturor bunurilor culturale mobile clasate în România (art. 58 din *Legea 182/2000*)³.

Stabilirea categoriei de patrimoniu pentru cartea veche tipărită și manuscrisă se face prin Procedura de clasare pe baza unui *Raport de expertiză* întocmit de Experti acreditați de Ministerul Culturii și Cultelor.

Procedura de stabilire a categoriei de patrimoniu în care să fie incluse cărțile se declanșează din oficiu (în anumite împrejurări) sau la solicitarea deținătorului de bunuri culturale mobile tip carte, în

---

¹ *Legea nr. 182 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil*, publicată în „Monitorul Oficial”, Partea I, din 25.10.2000, republicată (versiune actualizată până la data de: 01/02/2014, accesibilă la <http://www.cimec.ro/Legislatie/Legislatie-culturala.html>), art. 1, alin. 2 și art. 2, punctele 4, 5.

² *Ibidem*, art. 3, alin. 2, litera d și art. 4.

³ Irina Oberländer-Târnoaveanu, *Managementul evidenței patrimoniului cultural mobil*,

<http://www.cimec.ro/ Metodologie/Managementul-Evidentei-Pat-Cult-Mobil.html>, accesat la 5 august 2014.

cazul de față, la solicitarea conducerii fiecărei biblioteci. La declanșarea operațiunii, Bibliotecile vor anunța în scris următoarele autorități publice: Bibliotecile județene vor înștiința Direcția Județeană pentru Cultură, culte și Patrimoniu cultural Național, iar Biblioteca Națională, cele universitare, specializate, ale Academiei cu filialele lor vor transmite informația ministerului sau instituției centrale căreia îi sînt subordonate.

Documentația necesară pentru înaintarea propunerilor de clasare a cărților în patrimoniul cultural național mobil cuprinde, pentru fiecare exemplar în parte:

- Fișa analitică de evidență*
- Fișa-standard* Carte veche și manuscris, cu foto color (9 x 12 cm)
- copie după pagina din *Registrul inventar* în care este înregistrată cartea respectivă (și evidențiat nr. de inv. cu marker roșu)
- Cerere de clasare*
- Raport de expertiză* întocmit de expertul acreditat.

Modele acestor formulare-tip sînt prevăzute în *Anexele HG nr. 886 / 2008*; formularele se pot descarca și de pe site-ul CIMEC:

<http://www.cimec.ro/Metodologice/Formulare-Evidenta-Clasarea-Pat-Mobil.html>

Tot de la CIMEC se poate obține gratuit și un program informatic pentru evidența patrimoniului cultural mobil, numit DOCPAT. Acest program acoperă toate domeniile de patrimoniu mobil și este folosit cu prioritate de muzee și arhive. O verificare făcută pe site-ul CIMEC a relevat faptul că dintr-o listă de 202 instituții din România care l-au solicitat și implementat foarte puține sînt biblioteci (doar Bibliotecile Județene Brașov, Galați, Iași și cea Municipală Sighetu Marmăției).

În ceea ce privește întocmirea documentației, *Fișa analitică de evidență* și *Fișa-standard* Carte veche și manuscris, se alcătuiește de către bibliotecarul specialist al Departamentului de carte veche – verificată, completată și autenticată de un Expert în carte veche acreditat de Ministerul Culturii, fie direct de către expertul în carte veche acreditat, la fața locului, în Bibliotecă (aceste cărți fiind supuse unui regim special de protecție). Firește, ambii lucrează pe baza investigațiilor asupra exemplarului și a studierii documentelor care fac referire la acesta: fișe de catalog, acte de proveniență, conexe cu diferite lucrări de referință, cataloage de licitații etc. ce permit stabilirea cât mai precisă a valorii cultural-istorice și artistice a cărții propuse a fi incluse în patrimoniul cultural național.

Raportul de expertiză se întocmește în mod obligatoriu numai de un expert acreditat de Ministerul Culturii.

Dintr-un alt punct de vedere, aceste formulare pot fi întocmite gratuit, de bibliotecarul specialist în cadrul obligațiilor profesionale prevăzute în Fișa postului aferentă Departamentului de carte veche, în cazul în care acesta este și Expert acreditat în domeniu de Ministerul Culturii, sau contra-cost, de un Expert acreditat din afara bibliotecii, în baza unui contract de colaborare. În cazul contractului de colaborare ce cuprinde mai multe cărți investigate, expertul acreditat va întocmi în plus un Raport general de expertiză – în care expune sintetic principiile care au stat la baza întregii operațiuni de expertiză.

Cererea de clasare se întocmește pentru fiecare exemplar în parte de către responsabilul Departamentului de carte veche, în numele instituției, se semnează și se ștampilează către de director / manager și i se dă număr de înregistrare în arhiva Bibliotecii.

Odată completată documentația necesară pentru declanșarea procedurii de clasare, Biblioteca va depune la Direcția Muzeu, Colecții și Arte Vizuale din cadrul Ministerului Culturii cite un dosar pentru fiecare exemplar de carte pe care dorește să îl includă în patrimoniul cultural național. În cadrul acestei structuri a Ministerului, Comisia Națională a Muzeelor, Colecțiilor și Artelor Vizuale analizează documentația primită din partea unei Biblioteci și admite clasarea cărților în categoriile propuse: Fond și Tezaur, situație în care emite un *Ordin de clasare* pentru fiecare exemplar în parte, sau respinge documentația din diferite motive.

În cazul aprobării procedurii de clasare, *Ordinul de clasare* a cărților devenite bunuri culturale mobile se comunică Bibliotecii solicitante de către Secretariatul tehnic al Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor. În cazul bibliotecilor județene, *Ordinul de clasare* va fi transmis și Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu, care va introduce cărțile în cauză în evidența bunurilor culturale din județul respectiv. Documentația admisă de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor

este trimisă și la Institutul Național al Patrimoniului, care gestionează Inventarul bunurilor culturale mobile clasate în patrimoniul cultural național din România: <http://clasate.cimec.ro/>

Clasarea are ca prim efect înscrierea în Inventarul Patrimoniului Cultural Național (PCN). Acest Inventar se întocmește pe baza Ordinilor de clasare de către Direcția Muzeu, Colecții, Arte Vizuale din Ministerul Culturii și Cultelor. Centralizarea, evidența informatizată și administrarea documentelor care au stat la baza întocmirii Inventarelor PCN se efectuează de către CIMEC - Institutul Național al Patrimoniului.

În urma aprobării clasării exemplarelor expertizate, bibliotecile sînt obligate să opereze modificările ce se impun în evidența analitică și sinoptică proprie (un nou preț), să aplice noi modalități de conservare și siguranță fizică, să le valorifice din punct de vedere cultural și al cercetării științifice, să expună pentru publicul larg valoroasele cărți etc.

În consecință, potrivit reglementărilor în vigoare, la nivel instituțional, în fiecare bibliotecă, activitatea de evidență a cărților de patrimoniu presupune ca:

- fiecare carte - bun cultural să fie inventariată, să aibă o *Fișă analitică de evidență* și una sau mai multe imagini relevante;
- Fișele analitice de evidență* să fie organizate într-un fișier în așa fel încît să fie ușor accesibile;
- evidența trebuie să fie informatizată, *Fișele analitice de evidență* să fie introduse într-o bază de date, iar imaginile să fie digitizate prin scanare sau fotografiere digital;
- să existe minimum două copii de siguranță pentru toate documentele de evidență (inventare, *Fișe analitice de evidență*, baze de date, imagini), păstrate în locuri diferite.

****

RADIOGRAFIE / Statistici - bunuri de patrimoniu clasate de bibliotecile din România:

- Dintr-un total de 38690 bunuri de patrimoniu clasate în România și înregistrate la CIMEC la 14.07.2014, doar 411 provin din biblioteci. Concret, situația este următoarea:
- Biblioteca Academiei Române – București = 161
- Biblioteca Academiei Române – Iași = 149
- BCU Cluj-Napoca = 1
- BCU București = 3
- Biblioteca Națională București = 52
- Biblioteca Națională – Filiala Batthyaneum = 10
- Biblioteca Județeană Arad = 35

Acestora li se mai adaugă cîteva clasări avizate de Ministerul Culturii în anul 2014, dar neoperare încă la CIMEC, și anume:

- Biblioteca Județeană “Gheorghe Asachi” - Iași = 137
- Biblioteca Județeană Mureș = 38
- Biblioteca Județeană “George Barițiu” Brașov = 8
- Biblioteca Județeană “V. A. Urechia” Galați = 7
- Din 951 de înregistrări la CIMEC în categoria carte, plus 782 de înregistrări la categoria manuscris, doar 451 sînt cărți vechi tipărite și manuscrise, restul fiind cărți noi rare și documente de arhivă.
- Din cele 451 de cărți vechi tipărite și manuscrise, doar 299 provin din biblioteci; diferența pînă la 411 bunuri de patrimoniu clasate de Biblioteci constă în desene, fotografii, numismatică.

Concluziile sînt descurajatoare:

- dintre toate instituțiile publice de cultură din România, Bibliotecile sînt pe ultimul loc în ceea ce privește valorificarea cărții de patrimoniu;
- doar o parte insignifiantă a colecțiilor de carte veche și manuscrise deținute de bibliotecile din România este evaluată și expertizată în conformitate cu prevederile legale;
- Bibliotecile sînt depășite în primul rînd de Muzeu, dar și restul instituțiilor culturale, religioase și socio-economice au un avans considerabil în fața lor în ceea ce privește clasarea cărții de patrimoniu.